

„UN STAT FĂRĂ LIMBĂ ȘI FĂRĂ O IDEOLOGIE BAZATĂ PE SPIRITUALITATE NU ARE ȘANSE”

La 28 de ani de la revenirea de la alfabetul chirilic la alfabetul latin, Primăria Chișinăului a organizat mai multe manifestări culturale, care au început cu depuneri de flori la monumentul lui Ștefan cel Mare și la busturile scriitorilor pe Aleea Clasicilor și au continuat cu recitaluri de poezie și o dezbatere despre limba care se vorbește în prezent în Republica Moldova. Valentina Ursu, jurnalista postului de Radio Europa Liberă, a stat de vorbă despre însemnătatea acestei sărbători cu lingvistul Vlad Pohilă.

Europa Liberă: După 28 de ani de la decretarea sărbătorii naționale Limba Noastră cea Română, unde s-a ajuns pe tărâm lingvistic în stat?

Vlad Pohilă: „S-a ajuns ca pe o autostradă cu dublu sens – pe de o parte, sunt niște realizări vizibile, palpabile, pe altă parte, batem pasul pe loc. Să vedem ce este vizibil realizat. În primul rând, imaginați-vă, cu 30 de ani în urmă cum era Chișinăul – dacă găseai două-trei inscripții cu litere latine, și nu românești, ci în engleză sau în franceză. Acum, practic, nu mai sunt inscripții cu alfabet chirilic și e normal, căci nu este locul lui aici. Se vorbește în Parlament, se vorbește la ședințele Guvernului, se vorbește în toate instanțele judiciare, ceea ce era de neconceput cu 30 de ani în urmă. Sunt realizări indiscutabile. La capitolul *nerealizări* – batem pasul pe loc”.

Europa Liberă: Eșecuri?

Vlad Pohilă: „Chiar eșecuri, da. Eu aș enumera, în primul rând, așa: factori sunt și obiectivi, și subiectivi. Încep cu cei subiectivi, pentru că de la noi pornește. Există o surprinzătoare, neașteptată, oricum, eu n-aș fi crezut niciodată că vom ajunge la aceasta, indiferență față de starea limbii. Eu nu spun față de destinul limbii, ar fi prea mult, deși ar trebui să inoculeze, să inducă și această idee.

Tinerii trebuie să înțeleagă că în mâinile lor este destinul limbii; grija de a vorbi cât de cât îngrijit”.

Europa Liberă: Cum explicați indiferența? E vina școlii, e vina celor șapte ani de acasă, e vina omului că se lasă un pic leneș și chiar nu prea îi pasă de cultura unei persoane?

Vlad Pohilă: „Într-o vreme eram foarte supărat pe Dimitrie Cantemir care, în *Descrierea Moldovei*, o monografie tipărită în 1714, spunea că moldovenii nu numai că n-au aplecare, atracție pentru carte, dar chiar o și urăsc. Și eram atât de supărat pe el, pentru că eu eram înnebunit de lecturi, de cunoștințe, dar mi-am dat seama că e un adevăr, dacă nu o profeție”.

Europa Liberă: O să se perpetueze această nepăsare?

Vlad Pohilă: „Aș vrea să se oprească chiar de astăzi, dar ați punctat deja – e și vina familiei, e și vina școlii. Nu știu care sunt pilonii, criteriile, cum se predă acum limba, literatura, istoria, pentru că eu am niște prelegeri libere – sunt invitat și nu refuz niciodată, eu pot să refuz orice, inclusiv o masă copioasă, un banchet, o petrecere, o șuetă, dar nu o prelegere de limba română. Mi-am pus un principiu și întotdeauna când am fost solicitat, am fost prezent. Ei bine, descopăr absolvenți de liceu care nu știu că limba noastră e de origine romanică. Ce ferestre largi se deschid pentru o cunoaștere bună, perfectă nu zic, a limbii române; atâtea ferestre spre alte limbi romanice, spre engleză, al cărei vocabular pe jumătate e de origine romanică”.

Europa Liberă: Credeți că se trage și de la politizarea acestui subiect, mai ales după ce în fruntea statului a ajuns să fie Igor Dodon, care insistă pe ideea că limba de stat a Republicii Moldova rămâne a fi limba moldovenească, pentru că așa este consfințită și în Legea supremă, în Constituție, iar pe de altă parte totuși s-a încetățenit acest termen din 1989 și chiar în școli se predă tot de atunci disciplina „Limba română” și argumentul științific e pus în capul mesei de o bună parte a societății?

Vlad Pohilă: „Categoric! Nu mai fac alergie mulți de la noțiunea „limba română”, s-au obișnuit cu ea. Un tată, care nu acceptă termenul ca atare, dar știe că fiul trebuie să-și facă temele la română, nu se supără. Cândva era nu știu cum supărător și erau probleme în a-l folosi, nu mai este așa, dar starea aceasta de indiferență este categoric determinată și de starea politică, de apatia, lehami-

tea care a cuprins societatea. Am văzut azi Chișinăul în zi de sărbătoare. Atâta lume tristă, atâta lume necăjită și lehametită, astfel încât indiferența față de limbă este o continuare sau o extensiune, o extindere a stării generale de apatie și, poate, de disperare”.

Europa Liberă: Dar faptul că se perpetuează acest mic conflict între instituția prezidențială și celelalte instituții, denumind limba în mod diferit, se răsfrânge asupra dispoziției din întreaga societate și se produce această divizare, această scindare a societății, inclusiv pe acest criteriu?

Vlad Pohilă: „Desigur că se răsfrânge, nu încapе nicio îndoială, pentru că acest conflict este, de fapt, alimentat de Președinție, care și inventează lucrurile acestea”.

Europa Liberă: Dar faptul că a schimbat la Președinție „limba română” în „limba moldovenească”?

Vlad Pohilă: „Este revoltător, pentru că un președinte poate să creadă multe, de exemplu, el poate să aibă un ideal pe Stalin sau pe Putin, e treaba lui, dar să oblige și pe alții, pe concetățenii săi, aceasta este nepermis. În general, conducerea actuală, cred că n-a mai fost așa ceva, eu îi suspectam pe toți care s-au perindat că nu sunt sinceri în abordarea problemei limbii”.

Europa Liberă: Cât capital politic își acumulează Igor Dodon, folosind această sintagmă „limba moldovenească”?

Vlad Pohilă: „Zero, zero, pentru că rămâne cu aceiași adepți ai lui care sunt deja și nu mai sunt corijabili aceștia”.

Europa Liberă: Domnule Pohilă, și totuși, dacă luăm în calcul și situația etniilor, lucrurile un pic arată altceva, și anume că reprezentanții minorităților naționale sunt cei care acceptă această denumire, folosită și de șeful statului.

Vlad Pohilă: „Așa este. Și eu rămân la concluzia că actualul președinte se joacă cu focul, ori nu înțelege, ori nu vrea să priceapă că este un joc periculos care odată și odată va fi amendat, grav amendat. Eu cred că foarte curând. Nu poate fi tolerat, un popor nu poate să tolereze prea mult un lider care face atâția pași necugetați, atâtea gesturi necugetate”.

Europa Liberă: De ce etniile atât de greu acceptă să se integreze în societatea moldavă, inclusiv studiind limba română?

Vlad Pohilă: „Pentru că minoritățile conlocuitoare, fiind rusificate mai mult decât noi, mai îndepărtate de la valorile lor spi-

rituale și de la cele moldovenești, rămâne în ele implantat acest spirit de *homo sovieticus* și de o rusofilie exacerbată, exagerată, nemotivată”.

Europa Liberă: În regiunea găgăuză, când le spui de limba română, reacția este adversă.

Vlad Pohilă: „Sigur că da. Asta e situația. Vă spun doar ceva. Anul viitor a fost proclamat Anul Mateevici. Foarte frumos, e o aniversare, 130 de ani de la nașterea poetului”.

Europa Liberă: Autorul imnului „Limba noastră”.

Vlad Pohilă: „Exact. Textul e folosit ca imn, dar știe oare anturajul președintelui,ăștia care au declarat acest an, că atunci când Alexie Mateevici a citit poemul *Limba noastră* învățătorilor, la Congresul învățătorilor, în iunie 1917, a avut până la aceasta o alocuțiune și acolo are trei puncte, el spune: trei sfaturi sau trei îndemnuri. Primul a spus: să fim uniți, fără unire nu facem nimic; al doilea a spus: să înțelegem că suntem români, da, suntem parte a Moldovei vechi, dar ca și muntenii, ardelenii suntem români. Nu există două limbi și două literaturi; există numai una – limba română și literatura română. Și al treilea îndemn a fost că să ne ferim de partidele care promit marea și sarea și ne duc spre străini. Va fi folosit oare? Și acest text care eu zic trebuie să fie la intrarea în orice primărie, în orice liceu, în orice școală”.

Europa Liberă: Eu vă întrebam de ce minoritățile naționale atât de greu însușesc limba română? Iată, recent am văzut aceste reportaje televizate, după ce a fost susținut Bacalaureatul la limba română de către alolingvi. Ați văzut că două propoziții și cu mare greu le închegau?

Vlad Pohilă: „Din păcate, acesta este adevărul. Eu admit că...”

Europa Liberă: Domnul Pohilă, de 28 de ani tot se vorbește despre „din păcate”, „cu regret”...

Vlad Pohilă: „Da. Opinia mea este că, sigur, nu este un mecanism nici din partea Ministerului Educației, nici din partea conducerii, un mecanism perfectat, ajustat la schimbările care au intervenit în timp, dar se trece cu vederea acest trist adevăr. Există așa o împotrivire categorică a majorității rusofonilor – nu vor să accepte. Ei sunt atât de bolnavi de grandomania aceasta imperială, că ar promova, ar avea o limbă cea mai grozavă în lume, că în spatele lor stă statul cel mai puternic, cu

liderul cel mai puternic, cu arma atomică ș.a.m.d. Nu vor să accepte nu că neglijând, chiar disprețuind, acesta este cuvântul: ne disprețuiesc”.

Europa Liberă: Luăm sfera socială, acolo unde sunt angajații vorbitori de limba rusă, foarte greu trec la română sau aproape că nu acceptă să discute în limba română.

Vlad Pohilă: „Dar în structurile de stat, la inspectorate, la bănci la fel lucrează... Am întrebat, pur și simplu: „Doamnă, lucrezi aici, ai un salariu frumos la o instituție bancară și nu știi măcar cifrele?” Și ea mi-a răspuns: „Treaba mea ce fac. Mata m-ai angajat? M-a angajat cineva, o rudă, un prieten...” Noi nu avem o instituție care ar supraveghea implementarea legilor. În Letonia, o instituție similară, un inspectorat aduce la buget o mulțime de milioane de euro, amendând pe cei care încalcă. Și în felul acesta, dacă nu se poate cu vorba bună să-i îndupleci să învețe un minim, cifrele sau să răspundă la „Bună ziua!”, atunci sigur că trebuie să aplici niște măsuri mai drastice”.

Europa Liberă: Dacă politicile statului ar fi pe potrivă așteptărilor societății, există șanse ca lucrurile să arate și altfel?

Vlad Pohilă: „Categoric. Legislația lingvistică este învechită, este perimată, nici vorbă, și acordă diferite, nu că înlesniri, dar avantaje, chiar priorități rusofonilor. Și ei se descurcă foarte bine fără limba română”.

Europa Liberă: În stânga Nistrului...

Vlad Pohilă: „Acolo-i tragedie”.

Europa Liberă: ...ca și când sunt declarate trei limbi de stat – limba moldovenească, ucraineană și rusă –, dar puțini au mai rămas cei care vorbesc, se încumetă să folosească limba română.

Vlad Pohilă: „Au rămas puțini și-i vai de steaua lor. Se tem să vorbească românește. La licee sunt mereu stresați, terorizați. În puținele licee românești care sunt acolo sunt terorizați efectiv. Nici nu poate fi vorba. Transnistria este un model de terorism în toate privințele, inclusiv față de moldovenii de acolo”.

Europa Liberă: Și limba mai poate fi folosită ca armă împotriva unuia sau altuia?

Vlad Pohilă: „Bineînțeles. O armă care taie ca niciuna rece sau de foc și, în același timp, poate fi un set de instrumente medicale care să lecuiească orișice maladie”.

Europa Liberă: Dacă dvs. ați fi în fruntea statului, ce ordine ați face ca să vrea, în primul rând, toți cetățenii acestui stat să studieze, să folosească limba română și ca acest lucru să aibă impact și în instituțiile statului, și în stradă, și în transportul public, și în magazine, și peste tot?

Vlad Pohilă: „Aș face o selectare a corpului didactic din învățământ și aș promova, aș alege pe cei mai buni care să continue munca aceasta de predare sau de control al cunoștințelor limbii române, dar, de fapt, sincer să fiu, nu mă duce capul și tocmai din motivul acesta îmi văd de treabă și nu aspir, nu jinduiesc la niciun post nicăieri. Nu am vrut și nici nu vreau, îmi văd de treabă. Nu mă duce capul și nu mă bag. Asta e pe scurt”.

Europa Liberă: Limba română ar fi pilonul de bază pe care se sprijină statalitatea...

Vlad Pohilă: „Bineînțeles”.

Europa Liberă: ...așa cum zicea Druță?

Vlad Pohilă: „Da, el spunea de mai multe – pământul, istoria și limba. Sigur că da. Asta este. Nu, un stat fără limbă și fără o ideologie bazată pe spiritualitate nu are șanse. Chiar nu înțeleg actualii că fără românism nu faci nimic. Ce faci fără muzica lui George Enescu? Ce faci fără picturile lui Grigorescu? Fără poezia lui Eminescu sau a lui Grigore Vieru? Și nu poți rupe aici pe criteriul geografic sau politic. Nu, nu are nicio șansă. Degeaba își fac iluzii că vor învinge. Poate, printr-un absurd. Limba este mama la toate, începutul la toate. Din păcate, și sfârșitul, dar este, în primul rând, o sursă de bucurie. Cea mai sigură sursă de exteriorizare, de a se manifesta omul, de a arăta cine și ce prezintă, cine și ce poate, cine și ce merită”.

Valentina URSU

Radio Europa Liberă [online]. 31 August 2017 [citat 17.05.2020].

Disponibil: <https://tinyurl.com/yax2xe5y>